

MOS IN KLIMOP

NATUUR EN MILIEUZORG OP SCHOOL

KLIMOPREEKS 6

 blijven groeien sinds 1991
klimop
ONAFHANKELIJKE FREINETBASISSCHOOL

meer info op www.klimop.info

Domein Macieberg - Fabiolalaan 2 - 8020 Oostkamp

Inhoud

1. Visietekst MOS Klimop
2. Visietekst MOS gemaakt door Klimopkinderen
3. Artikel “Kasteel wordt duurzame leerplaats voor kinderen “ uit Mosterd, tijdschrift met aandacht voor milieuzorg op school.

Visietekst Mos op Klimop.

Freinetschool Klimop

Als onafhankelijke Freinet basisschool 'Klimop' zit natuur- en milieuzorg al organisch

in de genen. Bovendien geniet de school van het uitzonderlijke privilege eigenaar te zijn van het 4 ha grote bosrijke kasteeldomein Macieberg, Fabiolalaan 2 te Oostkamp. Dankzij het grote draagvlak bij de schoolkinderen, hun ouders, de leerkrachten, het ondersteunend personeel, het onderhoudspersoneel en de directie, doen we dit prachtige groene domein alle eer aan door

ons actief in te zetten om onze leerlingen nog bewuster op te voeden tot natuur- en milieuvriendelijk gedrag, zodat we de naam GROENE school ook écht waard zijn.

Milieuzorg Op School

Wij doen dit in samenwerking met MOS. Deze provinciale organisatie reikt logo's uit aan scholen die inspanningen doen om iets te doen aan de afvalberg en vele andere milieuproblemen waar onze aarde mee te kampen heeft. Sinds kort heeft MOS duurzame ontwikkeling als centrale thema gekozen. Duurzame ontwikkeling betekent dat er genoeg is, voor altijd en voor iedereen. • Ik sorteer mijn afval voor een beter milieu • Ik steun Nelia, een Filipijnse meid uit het 1ste leerjaar, die een solidariteitsactie start voor haar familie omdat die alles verloren bij een tropische storm • Ik koop streekgebonden producten • Ik gebruik mijn eigen boodschappentas als ik ga winkelen • Ik pak de fiets of het openbaar vervoer, in plaats van de auto.

Werkgroep MOS

Via haar werkgroep "MOS" brengt 'Klimop' op een structurele manier de kinderen "respect en zorg" bij voor natuur en milieu door een forum aan te bieden waarop de kinderen beroep kunnen doen. Daarnaast verzorgt de werkgroep educatieve ondersteuning voor de leerkrachten en ontwikkelt activiteiten binnen of buiten de school voor de kinderen.

Naast eenmalige acties nemen we ook diverse doordachte maatregelen met focus op het duurzame karakter (EDO = Educatie Duurzame ontwikkeling). We brengen nieuwe kennis over op de kinderen: we leren ze meer over het ontstaan van de aarde, duurzaamheidskwesties en de draagkracht van de aarde. Ook bevorderen we

het systeemdenken. De kinderen leren verbanden te leggen tussen de verschillende maatschappelijke fenomenen: sociaal, economisch, cultureel, historisch, ethisch, ecologisch, technologisch, sociaal-politiek. Hierbij geven we ook aandacht aan waardenontwikkeling: reflectie op het ontstaan van waarden en normen en meningsvorming. We leren hen omgaan met emoties: waarden en emoties zijn nauw met elkaar verbonden. Mensen die zich emotioneel betrokken voelen, hebben een grotere motivatie om actie te ondernemen. En we ondernemen actie: we bespreken persoonlijke ervaringen om eigen competenties bij de leerlingen te ontwikkelen.

EDO uit zich ondermeer in aandacht voor het afvalbeheer/beleid, energiegebruik/verbruik, zorg voor zuiver water, milieu- en biotoop vriendelijk onderhoud van het domein (in samenwerking met BUSO Tordale), natuurlijke aanleg van omheiningen en speelornamenten, milieuvriendelijk vervoer van en naar school,...met permanente aandacht voor het internationale aspect van duurzaam leven.

Samen met de leerlingen werken wij aan een duurzame school.

Bovendien worden in de lessen bv. via projectwerking, de leerlingen aangezet om na te denken over de 'zorg voor een duurzaam leven en het milieu' en hoe zij hun rol hierin kunnen vervullen.

Naast de leerlingen, betreft de school ook de andere mensen actief op de school:

- De leerkrachten worden gestimuleerd om in hun lessen aandacht te besteden aan de duurzame ontwikkeling. Hun wordt gevraagd samen met leerlingen en collega's, mee te denken en acties te ondersteunen en/of uit te werken. Hun motiverende, stimulerende en ondersteunende rol is belangrijk om het MOS-project te doen slagen. Zo ontwikkelen de leerkrachten samen met de leerlingen projecten en acties rond bijvoorbeeld de kruidentuin, de moestuin, orde en netheid (van de klas/gangen/speelplaats...), zuinig omgaan met energieverbruik, het naleven van de veggiedag, het sorteren van afval, enz... Tijdens vele projecten wordt altijd de link gelegd met de wereld. We kijken verder dan onze neus lang is.

- De RVB, co-team en het Team creëren de ruimte voor- en ontwikkelen zelf initiatieven naar duurzame ontwikkeling toe op school. Zij ondersteunen de verschillende betrokken partijen bij de uitwerking van hun projecten en acties.
- Ouders en leerlingen sporen we aan om over hun milieu- en consumptiegedrag na te denken en dit eventueel bij te sturen. Dit gaat verder dan enkel afvalbeleid (brooddozen, brikjes, blikjes,...), ook mobiliteit, energieverbruik, waterverbruik, enz... zijn aan de orde. We willen ouders en kinderen bewust maken van de milieuproblemen die onze directe omgeving betreffen, en hoe we elk als individu erin kunnen slagen om deze op een

haalbare manier aan te pakken en in die rol tevens een sensibiliserende voorbeeldfunctie op te nemen naar respect en zorg toe voor het milieu. We maken mensen duidelijk dat alles een deel is van een systeem. We kunnen als persoon een deel van het systeem veranderen, zodat duurzame ontwikkeling mogelijk wordt.

Klimop Ecoschool

Maar hiermee houdt het niet op. Onze school heeft de Groene vlag, m.a.w. we zijn een Ecoschool (een ecologische school), dit is de hoogste onderscheiding die een school kan verdienen.

Steeds nemen wij nieuwe uitdagingen aan en zetten die om in concrete acties.

Hierbij neemt heel de schoolgemeenschap haar verantwoordelijkheid op.

Welke concrete paden bewandelen we binnen Klimop?

- Grote acties zoals Dikke truiendag, Strapdag, fluodag, zwerfvuil,... komen jaarlijks aan bod, en worden met heel de school beleefd.
- We organiseren kleinschalige activiteiten, met kleine groepen, ev. klasoverschrijdend, om kinderen via de natuur te laten samenwerken met elkaar. We geloven erin dat kleine, gemengde groepen het enthousiasme voor de natuur en het milieu doen groeien.
- Kinderen actief laten meewerken aan het telen in de kruidentuin en de moestuin met tevens oog voor biodiversiteit en het bio-tuinieren. Van in de Kleuterklas kunnen kinderen komen helpen in de moestuin, onder begeleiding van een MOS-ouder, leerkracht of de leerlingen van Tordale. Deze groenten, fruit en kruiden gebruiken we in de kooklessen. De oudere klassen organiseren soms verkoopmomenten. En met deze opbrengst kopen we nieuwe zaden of materiaal aan.

- In het natuurgebied hebben we een ontdekkingspoel, waar geëxperimenteerd wordt. Ook is daar het natuurleerpad waar bijzonder veel te ontdekken valt. We geven onze kinderen de kans om via dit pad het mooie van de natuur te ontdekken. Tevens brengen we zorg bij voor de kleine gevleugelde bewoners van het bos door nestkastjes aan te brengen en overdekte voederhuisjes

- Groene speelstructuren: Het domein heeft een bos, weides, dieren,... maar ook omgevallen bomen, natuurelementen die ervoor zorgen dat er een natuurlijke organische speelomgeving ontstaat. Deze natuurlijke speelomgeving gaan we nog meer accentueren op het terrein.
- De mosmobil is een mobiel winkeltje dat spullen verkoopt die samen met de kinderen gemaakt zijn. Vb kruiden, drankjes, siropen,...
- Het afvalbeleid: Sorteren en composteren. De kinderen de waarde hiervan bijbrengen door zelf actief mee te werken aan het afvalbeleid. Accenten leggen, informatie geven, visualiseren van wat er met ons afval op school gebeurt. En hoe kunnen we preventief werken. Vb: brooddozen meebrengen, drinkbekers ipv brik of blik, fruit ipv koek,...
- Vervoer naar en van school: zoveel mogelijk stimuleren om te voet of met de fiets naar school te komen. Via verschillende acties zoals de Strapdag, fluodag, hebben we aandacht om het vervoer naar school zo sportief, milieuvriendelijk en veilig te laten verlopen. We Laten, indien mogelijk, zoveel mogelijk de auto thuis.
- Introductie van het concept “delen”, waarbij het hergebruik gestimuleerd wordt. Project ruilkast, de jaarlijkse rommelmarkt.

Het is de uiteindelijke bedoeling dat duurzame ontwikkeling op school een ‘Hot Item’ blijft. MOS is daarom een duidelijk omlijnd thema dat opgenomen is in het schoolwerkplan. De school wil op een opbouwende manier, jaar na jaar, de verschillende MOS-thema’s blijven overwaken en verder uitwerken. Op ruimere schaal zoeken we nog samen te werken met natuur, milieu- en ecologische organisaties, alsook met kleine organisaties in ontwikkelingslanden.

En... We geloven erin dat de ‘MOS’zaadjes, die we planten in de kinderen en de ouders, blijven groeien... hun hele leven lang... en anderen buiten de school aansteken om hetzelfde pad op te gaan.

De MOSwerkgroep

Wij zorgen voor de dieren op KLIMOP!

Ik was de kippen gaan eten geven.

eieren

het kippen hok

We geven appels aan de schapen.

Ze proberen het haantje en de kip te pakken.

Wij hebben 3 schapen op school.

schapen

2de kleuter klimop in ons bos.

De kinderen pakken de eitjes.

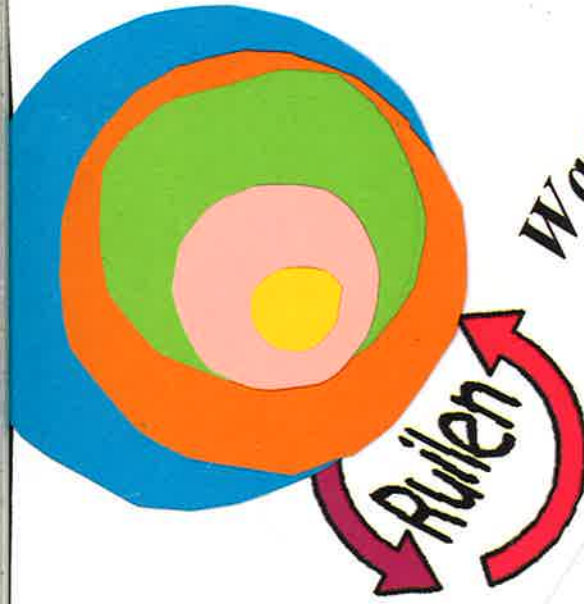
een vos

de vossen wonen in een holtje

Vossenwelpen

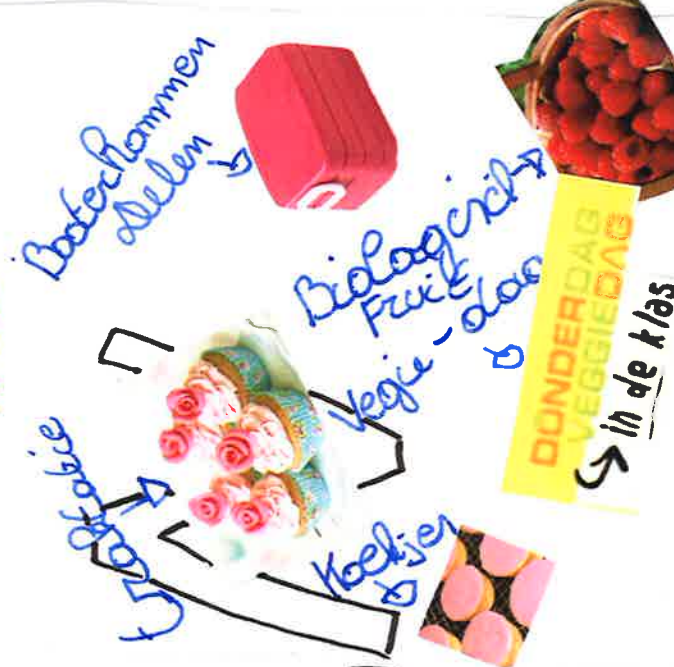
Vos

Waarom
de auto is een wijf of
vervult school heeft
wat doen
? als er een
kind geen reserve
klam
is er
een
?!

Waarom? : Vredesver-
pilling, vrede/mood,
schadelijke gasen, pesticiden
en transport.

Wat?

Boetschappen
delen

Biologische
fruit-dag

Keelien

DELE

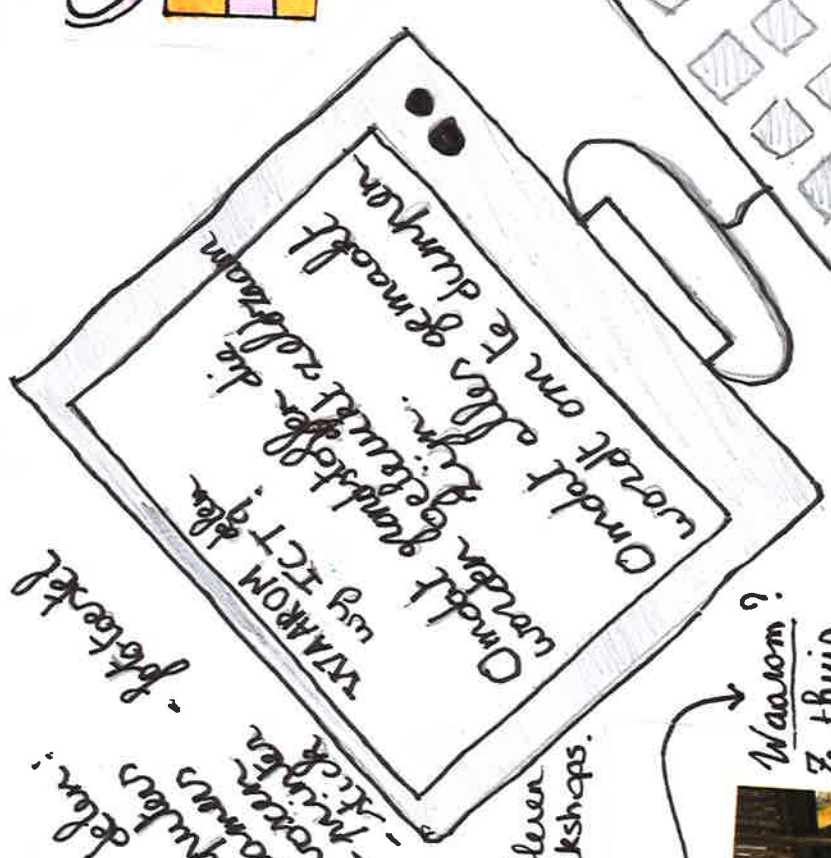
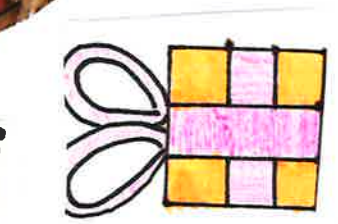
Waarom boeken delen?

Productiebossen, veel water energie en chemicaliën nodig.
Bomen worden gekapt,
papierverspilling!!!

Wat doen we?

Naar de bib in het dorp, de klas, het documentatiecentrum.
We lenen boeken na boekbesprekingen.
We gebruiken de ruilkast!

Kleren zijn heel vervuilend
voor het klimaat. Per een jeans-
broek is door 12 landen geweest,
dat is dus heel slecht! Als je
kleren met lycra of polgester in
natuur gaat heeft dat 30 tot 40
maal nodig om te rotten.
Katoenen kleren ver-
braken dan weer veel
sneller. Deel dus je
kleren!!!!!!!

WAT! de bus!
- computers
- printers
- stick
- games
- muziek
- foto's
- foto's
- foto's

Wat?
Ook kamp
laten zien
'Sinterklaas' leen
kunnen. Workshops.

Waarom?

Ze thuis
doen voelen.
Onze cultuur
lezen.

Cooleau's

lijnen breed: Sinterklaas
op kerst mis verwennen
nu elkaar
op verjaardag laken
welels voor de klas
maar er is veel slecht aan
Cooleau's. Ze komen van
super verre landen. Soms ook
gemaakt door kinderen. En als je
ze meestal krijgt gooi je

HET NATUURRESERVEAAT

Er is een klompencursus in het natuurreservaat. We kunnen er op spelen. Er is een zelfgemaakte toilet waar we kunnen plassen. Over het bruggetje is er precies een dooier van bomen en planten.

Lola

er was een kring om een roosboom en er stak ook een kump. er staat prikkelplant. en ook heel veel blaadjes.

spe en jultette

Wij hebben letters gezocht in het bos en er was een trap en die trap was de letter H.

we zijn in het natuurreservaat en we hebben m-het bos letters gezocht
y o-n-o-t-e-x-
z-t-j-al gevonden velen en juld

Wij met de school gaan ook met de fiets naar het zwembad of naar de sportzaal. Wij fietspoolen ook. Dat is beter voor de natuur, en het heeft geen zin als we met een bus of auto te gaan als het maar 2km is. Zo leren we veilig fietsen. Het is goed als we snel leren fietsen, want dan kunnen we als we groot zijn goed fietsen.

hier zie je een foto van wij die fietspoolen.

WABIE

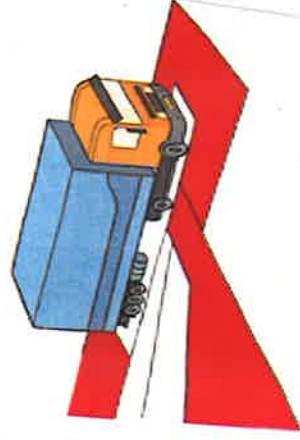
Ons fietsparcours

Wij hebben een fietsparcours gemaakt om kinderen met het verkeer te leren omgaan. We hebben ze laten slalommen, het laten stoppen en het leukste was dat we een voetpa met een oud memetje hebben

Wij gaan met de fiets naar de sport en zwembles. Wij gaan niet met de bus/auto omdat dat te vervuילend is en het is niet te ver is om naar daar te fietsen. Als het te ver is kijken we voor een andere oplossing dan fietsen.

einde

1: Waarom niet vlak voor of achter een vrachtwagen oversteken of wachten? Omdat, als je te dicht staat bij een vrachtwagen, kan hij je niet zien. Hij heeft een grote dode hoek.

Je gaan niet alleen met de fiets maar ook te voet naar vakkaart. De vakkaart is een plaats om te sporten.

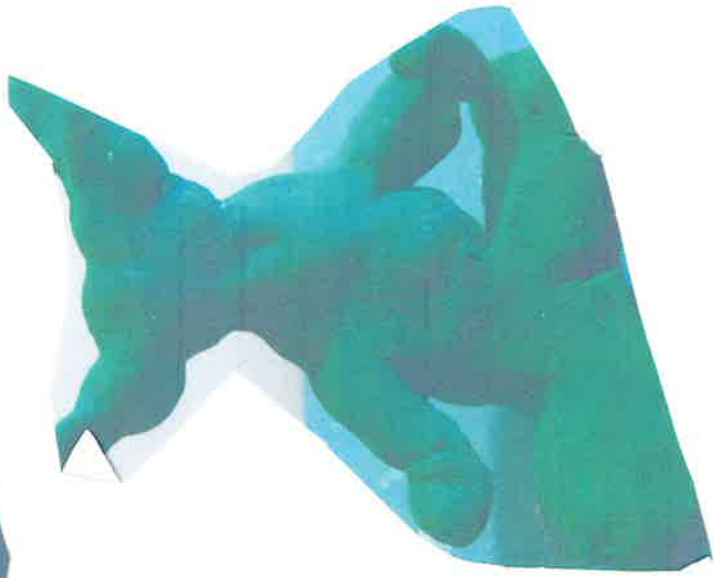

De strapdag is een actie om fietspoolen en stappoolen populair te maken. Bij ons op school doen wij dat ook omdat we dan naar school te komen en omdat wij de natuur willen beschermen. Op de strapdag dragen we zoveel mogelijk een fluovestje en gaan zoveel mogelijk met de fiets of te voet of we carpooien. Carpooien is wel nog met een auto maar al met minder auto's.

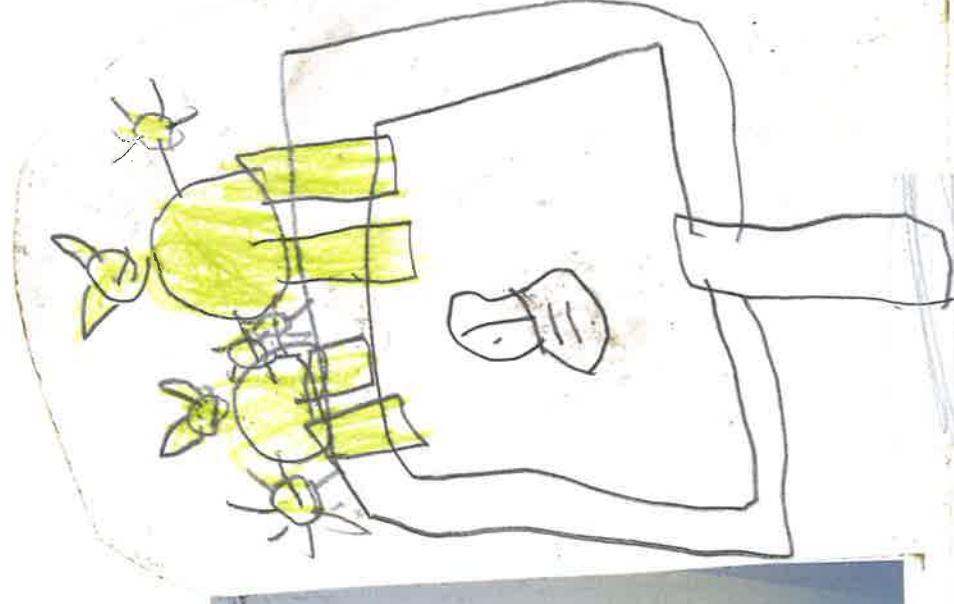
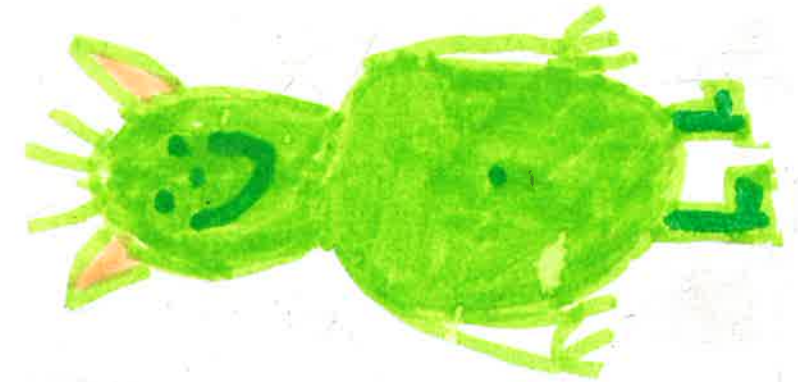
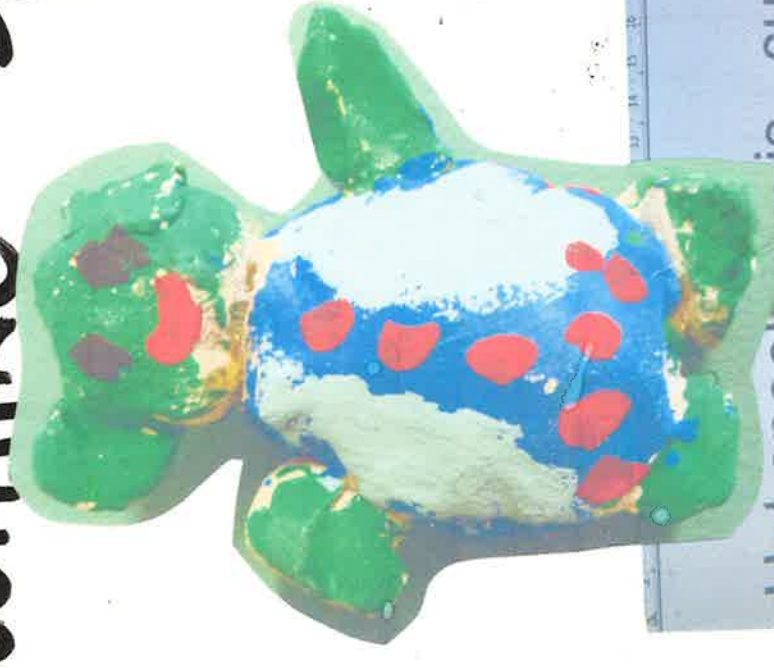
Vriend
 Vriend
 en

Avontuurlijke

speelplaats

Het speelplein is superleuk.
Het ijs is leuk op het speelplein
maar in het bos niet omdat het
ijs hard is in het bos.

Soleil

ravotten tussen het groen. natuurlijke materialen om mee te spelen, bouwen, op reis te gaan in je eigen fantasie.

Gezonde
voeding
op kleimop!

Elke dag wordt natuursvriendelijk
gekruid fruit gegeten,
bezorgd door de school.
van Leonie en Aysa

De afval van het fruit
wordt gecomposteerd.
Simon Mauro

Het fruit-afval wordt
aan de schapen gevoerd.
Anna & Ayla

Andere restjes worden aan de kippen
gevoerd. Genthe/Lomme

We drinken sapjes
Zonder suiker,
melk of water.

Elymen en Leonard

We hebben een moertuin en
kruidtuin.
Korneel & Tristan

Alle kinderen hebben voor de lunch
herbruikbare boterhamdore en
drinkbussen mee.

Andreas, Ilias, Wolf

Ingrediënten

1

Voor de groentebereiding:

- 6 grote aardappelen (vastkokend)
- 2 courgettes
- 1 teentje look
- 2 takjes verse salie
- 1 klontje boter
- peper
- zout
- 1 snuifje grof zout

2

Voor de béchamelsaus met kaas:

- 7 ½ dl melk
- 40g bloem
- 30g boter
- 250g Italiaanse taleggio (of Chaumes)
- ½ citroen
- nootmuskaat
- peper
- zout

Voor de afwerking:

- 30g panko (grof Japans broodkruim)

Bereiding

Voor de groentebereiding:

- Kook de aardappelen gaar in licht gezouten water. Giet ze nadien af. Terwijl de aardappelen koken kan je de bereiding al opstarten.
- Spoel de courgetten schoon.
- Zet de grillpan op een stevig vuur en laat ze 10 minuten verwarmen. De pan moet zeer heet worden.
- Pel de uien en snipper ze fijn.
- Smelt een klontje boter in de pan of stoofpot op een matig vuur. Stoof de stukjes ui in de bruisende boter.
- Plet de gepelde look tot pulp. Laat de geplette look meestoven met de uien. Laat de uien lichtjes kleuren. Zet nadien het vuur af.
- Snij de uiteinden van de courgetten. De vruchten snij je vervolgens in dikke ronde plakken van ongeveer één centimeter dik.
- Grill de schijfjes courgette langs beide zijden in de hete pan. Zorg ervoor dat er een mooi grillpatroon op verschijnt. Dit gaat behoorlijk snel!
- Pluk de blaadjes van de takjes salie en snipper ze fijn. Voeg het kruid toe aan de warme gestoofde uien en meng. Het is niet nodig om de salie te laten mee bakken.
- Neem de vuurvaste ovenschaal en sprenkel een beetje olijfolie op de bodem.

Snij de gekookte aardappelen in plakken van ongeveer één centimeter dik. Schik de plakjes aardappelen en de plakken courgette in gekantelde rijen op de bodem van de ovenschaal. Wissel telkens een plak courgette af met een plak aardappel. Kruid de kleurige rijen met peper van de molen en een snuif grof zout. Schep de goudbruine en licht gekarameliseerde uien met salie in de ovenschaal. Verdeel het mengsel gelijkmatig.

Voor de afwerking:

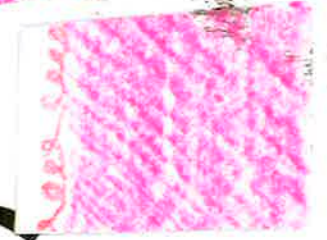
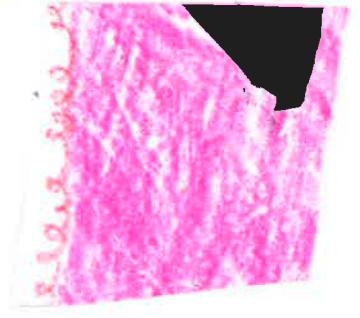
- Verwarm de oven voor op 160°C.
- Schenk de kaassaus over de groenten in de ovenschaal.
- Strooi tenslotte een laagje panko over de schotel. Dit grof Japans broodkruim zorgt voor een zeer knapperig korstje. Het is te vinden in de betere supermarkt of in Oosterse winkels. In een noodgeval gebruik je klassiek paneermeel.
- Plaats de schotel 15 minuten in de warme oven en zet dan de grill op. Laat het laagje broodkruim goudbruin korsten.
- Opmerking: Als je de schotel al (deels) op voorhand hebt gemaakt, dan is een langer verblijf in de oven natuurlijk aanbevolen. Controleer met een mes of het ovengerecht voldoende warm is.
- Serveer de groenteschotel als volwaardige maaltijd in een diep bord, of als garnituur bij een stukje vlees of kip naar keuze

Voor de béchamelsaus met kaas:

- Tijd voor een verse béchamelsaus met kaas. Al het bovenstaande kan je probleemloos op voorhand bereiden. De saus maak je best 'à la minute'.
- Verhit de boter in een pot en strooi de bloem in de bruisende boter. Blijf roeren en laat de roux kort bakken op een matig vuur, zodat de saus achteraf geen 'bloemsmaak' krijgt. De roux hoeft voor mij niet te stevig te zijn.
- Zodra je een biscuitgeur ruikt, schenk je de melk bij de roux. Blijf geduldig doorroeren met een garde tot de saus bindt. Na voldoende lang roeren, bekom je een gladde gebonden béchamelsaus. Vermijd een te dikke saus. (Om de saus te verdunnen, voeg je een scheutje extra melk toe.)
- Verwijder de korst van de kaas en snij de romige Taleggio vervolgens in blokjes. Mocht je deze kaas niet te pakken krijgen, gebruik dan bv. Chaumes of een gelijkaardige halfzachte kaas.
- Voeg de stukjes kaas toe aan de warme saus en roer met de garde tot de Taleggio in de béchamel weggesmolten is.
- Proef de saus en kruid ze met peper van de molen, zout en wat vers geraspte nootmuskaat.
- Voeg tenslotte een klein scheutje citroensap toe. Dit geeft je saus een frisse en 'diepe' smaak.

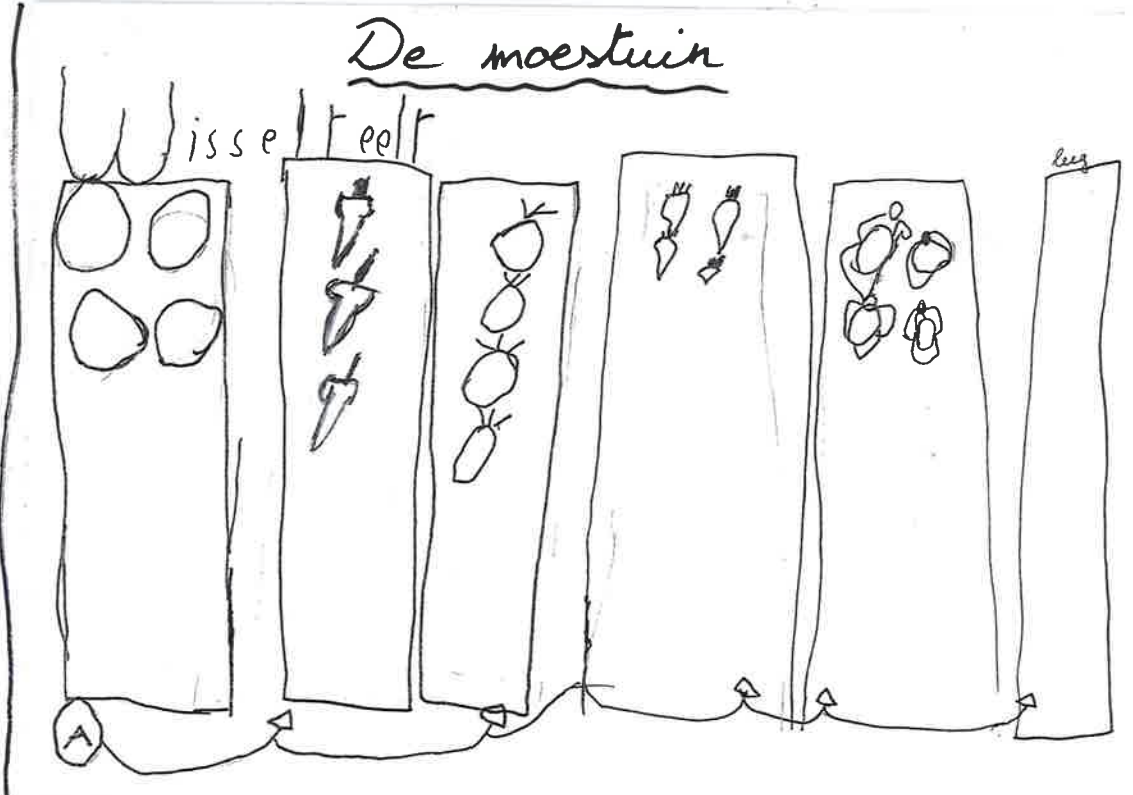
KOKEN

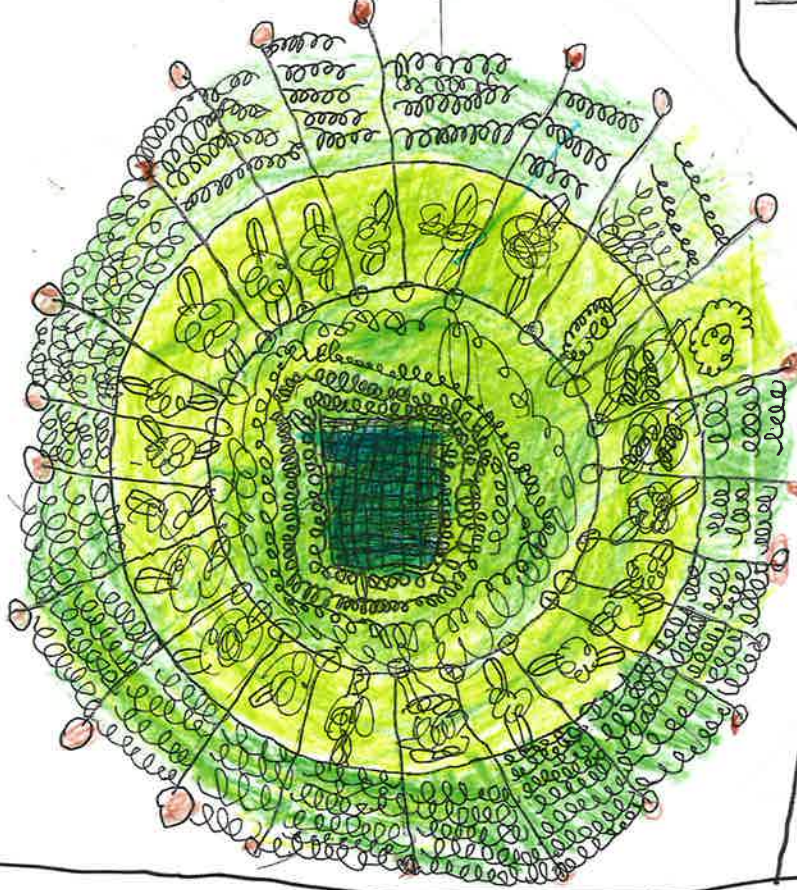
De moestuin & de kruidentuin

Interview met Veerle en Nancy

1. Wat kweken we het meest?
Vroege (erwtjes, radijsjes, sla) en late (aardappelen, pompoen, courgette) groenten. We kweken ook uien. We gebruiken de groenten voor de kookactiviteiten.
2. Waarom hebben we een moestuin?
Omdat kinderen het kunnen leren onderhouden. Omdat de kinderen hun talenten kunnen ontdekken, om te leren over de seizoenen, de insecten, bijen,
3. Wat hebben de planten nodig om te groeien?
Goede grond, water, ruimte, licht, liefde aan de planten, bijen, insecten,
4. Hoe lang kan je de moestuin gebruiken?
Ieder jaar maar door wisselteelt, composteren, permacultuur (de grond lucht geven - door op de paden te lopen) en bladeren opleggen in de herfst. Hou je de bodem rijk.
5. Hoe kom je aan zaadjes?
We oogsten zelf via plantjes en kopen bio-zaadjes.
6. Wat doe je met de oogst?
We gebruiken de planten in de school om te koken. Eventueel verkopen om dan nieuwe dingen te kopen (zaadjes, kruidwagen, planten, schopjes).
7. Hoe kan je kruid en onkruid uit elkaar houden?
door te werken in de tuin leer je van andere mensen, uit boeken.
8. Hoe kwamen jullie op het idee voor een moestuin?
Het idee kwam van de werkgroep mos. De school en de kinderen vonden het een goed idee.

Zo ziet onze kruidentuin er uit!

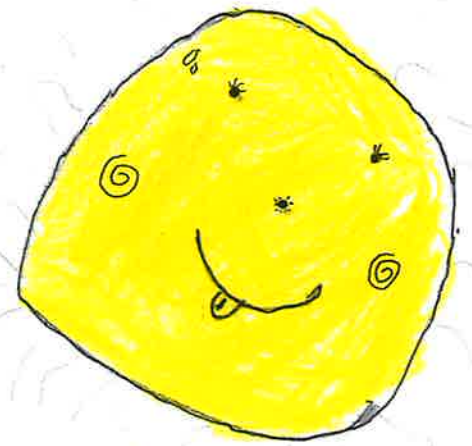
Een plantje heeft eten en drinken nodig

een plant heeft Zuurstof nodig

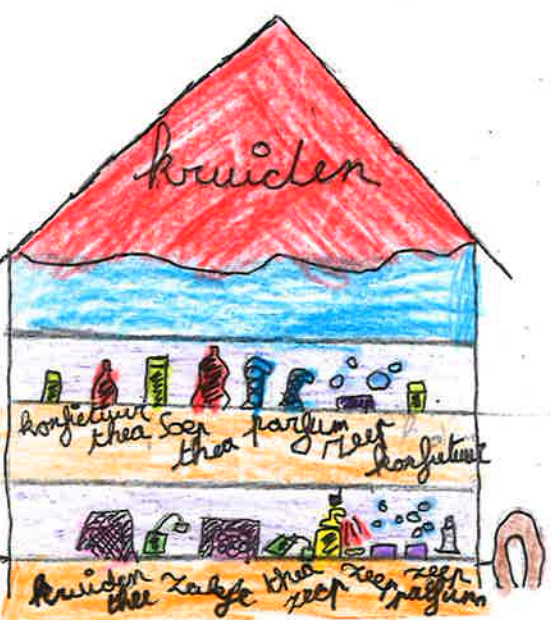
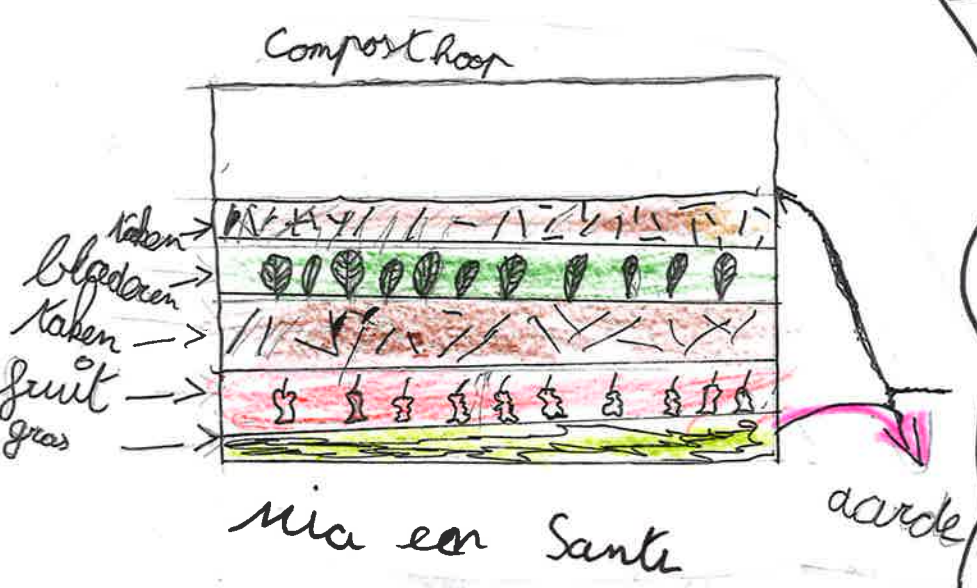

De planten hebben Zon nodig

je kan met kruiden veel dingen maken bijvoorbeeld soep parfum cosmetica zakkjes kruidenzakjes.

Wij verkopen alles in onze MOS-ker

Oliver nam een interview af bij Hilde

Wat doen we met de restjes van het eten?

Dat gaat naar de kippen. Ze kiezen zelf uit wat ze lekker vinden.

Waar gaan onze vuilniszakken naartoe?

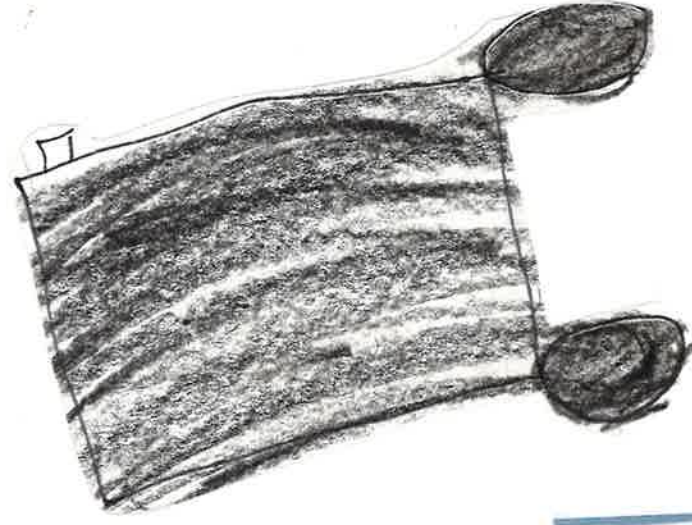
Eerst in een grote vuilnisbak, dan naar de molok. Als de molok vol is, belt Hilde naar een firma, die komt dan met een grote kraan de molok leeg maken.

Kan je van oud afval muziekinstrumenten maken?

Ja, maar niet met de restjes van eten natuurlijk. Wel met dozen, plastic flessen,....

van oude
kranten kan
je kleren
maken

van afval kan je
muziekinstrumenten
maken

blikjes moeten
in de pmd
zak

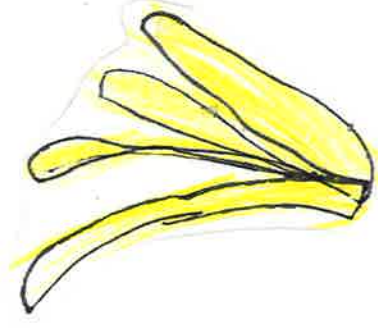

met afval kan
je knutselen

AFVAL

Van oud
papier kan je
nieuw papier
maken

bananenschillen
in de compostbak
(de schapen vinden
die niet lekker)

mösterd

pittig tijdschrift met aandacht voor Milieuzorg Op School

De draagkracht
van de aarde

nr. 23, november 2013

HET ECOSYSTEEM AARDE, ONS KAPITAAL!

KASTEEL WORDT DUURZAME LEERPLAATS VOOR KINDEREN

OPWAARDERING DOOR CREATIEF HERGEBRUIK

KASTEEL WORDT DUURZAME LEERPLAATS VOOR KINDEREN

Freinet basisschool Klimop uit Oostkamp geeft pedagogische visie ruimtelijk vorm

Op één van de eerste warme en zonnige dagen na de lange winter van 2013 zak ik af naar Freinet basisschool 'Klimop' in Oostkamp. Tien jaar geleden heeft een moedig en vastberaden team van leerkrachten, ouders, vrijwilligers en kinderen het kasteel "Macieberg", dat toen een ruïne was, verbouwd tot een duurzaam schoolgebouw. Aan het kruispunt van de Fabiolalaan en de Loppemsestraat kun je door de smeedijzeren spijlen van het toegangshek al een glimp opvangen van het kasteel dat met Amerikaanse eik, tamme kastanje en esdoorn is omgeven. Via de parking, verscholen achter een beukenhaag, langs de kruiden-

tuin en een goed bewaarde serre, bereik ik het secretariaat en de leraarskamer. Vroeger waren dat schapenstallen. Daar heb ik een afspraak met Klaas Mulder, coördinator van de school, en met Filip Vlaeminck, de architect die de duurzame verbouwingen

zo'n 10 jaar geleden aanpakte. We zetten ons op een bankje naast de schapenstal met een mooi uitzicht over de prachtige tuin rondom het kasteel. Her en der zijn jongeren bezig met het onderhoud.

Kasteeltuin

Het onderhoud van de kasteeltuin van 4 ha hebben we aanvankelijk onderschat. In het begin probeerden we dat samen met de ouders te doen, maar het domein haalt je na verloop van tijd in. Sinds 5 jaar doen we een beroep op BuSO Huize Tordale vzw uit Torhout. De school betaalt hen enkel de kosten die

het onderhoud met zich meebrengt, plus de vervoerskosten. Met hun begeleider komen ze een tweetal dagen per week het kasteelpark onderhouden. Zo leren de jongeren werken met de machines en wordt hen een gepaste werkhouding bijgebracht. De samenwerking loopt fantastisch. De jongeren uit Tordale

en onze kinderen leren elkaar bovendien kennen. Voor de veiligheid worden alle activiteiten stilgelegd tijdens de speeltijden. De leerkrachten beseften al snel dat ze in een enorm bevoorrechte situatie waren terechtgekomen, met een uniek gebouw omgeven door een prachtige tuin.

Op zoek

De onafhankelijke Freinet basisschool 'Klimop' huurde vroeger gebouwen van het gemeenschapsonderwijs in Sint-Andries. Toen werd het huurcontract opgezegd en hadden we de keuze: aansluiten bij het gemeenschapsonderwijs of onafhankelijk blijven. Na lange en moeilijke besprekingen kozen we voor onafhankelijkheid, ondanks de gebouwenproblematiek. We moesten dan wel op zoek naar een nieuw gebouw,

“Het gebouw moet een belevingswereld worden, waarin kinderen leren vanuit een zinvolle context, een plaats waar ze leren door te doen.”

want we stonden letterlijk op straat. In Brugge was alles te duur ofwel was er te weinig buitenruimte voor de kinderen. Een architect vergezelde ons bij de bezoeken om mogelijkheden en hindernissen op voorhand in te schatten. We vonden een tijdelijk onderkomen in een voormalig jongerencentrum met een veel te kleine speelplaats. Er was zelfs geen teamlokaal. Een grote garage en een kippenhok werden gebruikt als klaslokaal.

Zinvolle context

En toen ontdekten we kasteel Macieberg (1700). Het kasteel stond al lang leeg. Klimop kocht het kasteel met 70% overheids-geld.

De grote vraag was: “Hoe maak

je nu in een hoog tempo van een kasteel een schoolgebouw?”

Al snel beseften we dat er ruimte te kort was om alle klassen een plek te geven. Stedenbouwkundig moest het kasteel bovendien in zijn huidige vorm behouden blijven. Uitbreiden was niet mogelijk. Dus moesten we de ruimte binnenin optimaal benutten. Het gebouw moest een belevingswereld worden, waarin kinderen leren vanuit een zinvolle context. Een plaats waar ze leren door te doen, door alle kanten van iets te bekijken en te onderzoeken, dingen te manipuleren, zelf op zoek te gaan. Kinderen, ouders en leer-

krachten maken immers samen school. Die aspecten wilden we ook graag zien en voelen in de architectuur van de school.

We hadden nu de mogelijkheid om zelf een school in te richten en daarvan wilden we optimaal gebruikmaken. Het pedagogisch team vertrok samen met enkele ouders op prospectie door Vlaanderen en Wallonië, gewapend met camera's, foto-toestellen en notitieboekjes om leuke ideeën te sprokkelen. We hadden niet alleen aandacht voor de inrichting van de bezochte scholen, maar ook voor de materiaalkeuze. Dat is inherent aan onze schoolvisie.

“Het is belangrijk dat de architect verstaat waarover het gaat en zich betrokken voelt bij de pedagogische uitgangspunten van de school.”

Waar vind je de duurzame architect?

Op de website van de Groene Gids of Memogids (www.memogids.be) vind je een lijst van architecten, aannemers en leveranciers die zich ertoe verbinden milieuvriendelijke toepassingswijzen na te streven. Wanneer het Vibe-logo naast hun naam staat, werken ze volgens de basisprincipes van Vibe (zie daarvoor www.vibe.be).

Op www.vibe.be vind je een uitgebreide ledenlijst van architecten en aannemers die bio-ecologisch bouwen.

Een interessante bron van partijen die met energiezuinige projecten ervaring hebben is de ledenlijst van het passiefhuisplatform (www.passiefhuisplatform.be).

Bekijk ook de website van de Bond Beter Leefmilieu. Verscheidene architecten en aannemers hebben er het Energiecharter ondertekend dat energiezuinig bouwen voorschrijft. (www.bond-beterleefmilieu.be/klimaatnet/)

Jürgen Loones, coördinator Educatie voor Duurzame Ontwikkeling, LNE

Werkgroep Macieberg

Een van de laatst bezochte locaties was een Ardens kleuterschooltje in Henri Chapelle. Elke klas had er zijn eigen “praatronde”. De overige ruimtes waren gemeenschappelijk, maar kon je indien nodig akoestisch en visueel afsluiten. Als we dat konden toepassen in ons kasteel, zouden we heel wat ruimte winnen. De leerkracht verloor dan wel een stuk privacy en de beslotenheid van het eigen klaslokaal. Werkgroep Macieberg werd in het leven geroepen om alle ideeën te centraliseren en uitgangspunten te formuleren. Enkele mensen uit de

werkgroep berekenden of dit alles wel financieel haalbaar was. Het kan immers niet de bedoeling zijn dat je na een aantal jaar moet stoppen, omdat je het niet meer kunt afbetalen.

De kinderen kregen de tijd om na te denken over hun wensen. Ze maakten tekeningen en maquettes. Ook de ouders van Klimop hebben we al zeer snel ingeschakeld in het hele proces. Alle klassen bezochten de ruïne die het kasteel op dat moment was. Sommigen hebben in de tuin overnacht in tentjes om alles goed te bekijken en de sfeer te voelen.

Voorstellen van de kinderen:

- de mogelijkheid om zich terug te trekken
- een praatronde per klas
- elk kind een eigen plekje
- kleurig, fleurig, veel licht
- mogelijkheid tot spelen, ook bij slecht weer
- zowel binnen als buiten mag het spannend en avontuurlijk zijn, overal natuur.

Eigen nest

Het gebouw is uiteindelijk niet ingedeeld in aparte klaslokalen. Er zijn veel gemeenschappelijke ruimtes met eigen plekken, hoekjes en torenkamertjes waarin de kinderen zich kunnen terugtrekken. Er zijn kijkkasten om visueel contact te kunnen houden met elkaar. De praatrondes zijn het vertrekpunt van het dagelijks onderwijs. Hiervoor werd voor elke groep een ruimte voorzien, de kinderen noemen

De kinderen kregen de tijd om na te denken over hun wensen. Ze maakten tekeningen en maquettes. Ook de ouders van Klimop hebben we al zeer snel ingeschakeld in het hele proces.

het “hun nest”, een plek van een groep waar geen andere groep in mag. Ook na de speeltijd kan iedere groep zich even terugtrekken in de eigen praatronde voor het koek- en sapmoment. Het nest is ook ideaal om ieder-

een weer rustig te krijgen en om afspraken te maken.

Op de benedenverdieping hebben we gekozen voor vloerverwarming. De kleuters kregen er hun leefruimtes omdat zij veel op de grond spelen.

Pedagogisch model vormgeven

Architect Filip, die toen kinderen bij ons op school had, heeft met zijn kennis i.v.m. duurzaam bouwen en verbouwen mee zijn schouders gezet onder het project. Het is belangrijk dat de architect begrijpt waarover het gaat en zich betrokken voelt bij de pedagogische uitgangspunten van de school. Het gaat hier immers niet over een bedrijf of een kantoor, maar over een plaats waarin dagelijks 200 mensen leven, ontdekken, experimenteren, exploreren... Het pedagogische model vertaald

krijgen in de keuzes die gemaakt worden bij de inrichting van het schoolgebouw is niet gemakkelijk. Aan de buitenkant van het kasteel mocht niets worden veranderd. Maar binnenin mochten we doen wat we wilden. Kinderen en leerkrachten mochten

onbegrensd ideeën spuien. Of iets realiseerbaar was, was niet hun maar mijn probleem, zegt Filip. Het gebouw was een ruïne. Alleen de buitenmuren stonden er nog. Het dak was slecht. Het gebouw was helemaal ontmanteld binnenin. De trap stond er

nog wel. Er zaten grote gaten in de houten vloeren van de verdiepingen. In het gebinte zat houtzwam. Het hele gebinte moest weg. Er moest een heel nieuw dak op. Maar bij de daken van de torentjes is enkel het hout behandeld.

Uitdaging

Eén van de grootste uitdagingen was het kasteel perfect te isoleren. De bestaande buitenschil bleef zoals ze was en we maakten een goed isolerende, winddichte binnenschil. In de vloer is polyurethaan gespoten, tegen de wanden is een binnenwand gezet op 20 cm van de buitenmuur. De ruimte ertussen werd dan vol geblazen met papiervezels. Deze cellulose-isolatie werd volgens een energiearm recyclageproces uit Belgisch krantenpapier vervaardigd. Een mengeling van boorzout en natriumfosfaat beschermt de papiervlokkenisolatie tegen ontvlambaarheid, schimmels en ongedierte. Met vrijwilligers hebben we heel het dak afgeplakt, geïsoleerd en winddicht gemaakt. De vloeren van de verdieping werden opgebouwd uit gelamineerde houten spanten waarop een staalplaat werd gelegd, dan een betonlaag. Het geheel werd afgewerkt met onderhoudsvriendelijke, isolerende linoleum. De onderkant werd geïsoleerd (warmte en geluid) en nadien afgewerkt met gyproc.

We hebben overal spaarlampen. In de gangen en trappen gaat het licht aan en uit met bewegingscensoren. Beneden is de centrale bediening, waarmee de laatste

die het gebouw verlaat alles kan uitschakelen. Ieder hoekje en kantje in het gebouw werd benut. En altijd werd er rekening gehouden met de

brandveiligheid. Het torenkamentje moest bijvoorbeeld twee toegangswegen krijgen. De kelder werd verder uitgediept en is dus ook een extra ruimte.

Duurzaam bouwen

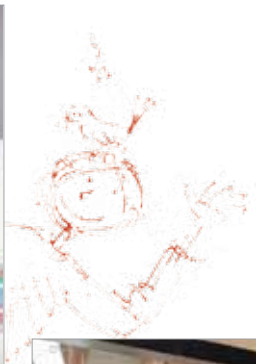
Duurzaam bouwen is duurder, maar je wint die meerkost na een aantal jaren sowieso terug. Ons elektriciteitsverbruik is enorm gedaald sinds we zonnepanelen hebben en alleen spaarlampen gebruiken.

De verwarmingskosten zijn laag door de uitstekende isolatie van het gebouw. Het waterverbruik is meer dan gehalveerd door het gebruik van regenwater voor de toiletten. Alle sanitaire gedeeltes per verdieping werden centraal boven elkaar geplaatst. Zo is er maar één centrale af- en toevoer nodig.

“Duurzaam bouwen is duurder, maar je wint die meerkost na een aantal jaren sowieso terug.”

De elektrische bedrading en de aansluitingen van verlichting en stopcontacten zijn modulerbaar. De bedrading ligt in kabelgoten aan het plafond zodat aanpassing aan verschillende noden mogelijk is. We hebben binnen veel glas gebruikt, zodat je niet het gevoel krijgt in afgesloten ruimten te zitten. Ruimten kunnen vergroot en afgesloten worden met schuifdeuren. Deuren zijn beschilderd met bordverf. Je kunt er met krijt op schrijven. Alle wanden werden afgewerkt met FSC-gelabeld dennenhout dat alleen onderhouden wordt met natuuroliën. De ouders die poetsen weten welke milieuvriendelijke producten ze mogen gebruiken op welke ondergrond.

Hoe herken je de duurzame architect?

De duurzame architect...

- is een vertrouwenspersoon die luistert naar de (ecologische) wensen van de school en ze ook uitvoert
- creëert een omgeving die de behoeften en de gevoelens van de schoolpopulatie weerspiegelt
- betreft de leerlingen en het lerarenkorps bij het bouwproces
- voelt zich medeverantwoordelijk voor het project, denkt actief mee en doet gedurfde voorstellen
- kent zijn/haar vak op conceptueel en technisch vlak (om dat te weten: bekijk enkele van zijn/haar realisaties)
- heeft voldoende kennis van compact bouwen, met het juiste evenwicht tussen open en gesloten vlakken, van isoleren en hoe isolatie op de juiste wijze te plaatsen, van passieve technieken
- weet hoe je koudebruggen en kieren vermijdt en milieuvriendelijke bouwmaterialen integreert
- houdt rekening met de context en de buurt (integratie en aansluiting op de omgeving)
- houdt rekening met de mogelijkheid dat noden kunnen wijzigen in de toekomst
- maakt een duidelijke afweging tussen de investeringskost en de werkingskost van de gebouwen
- kent de regio, de ondergrond, plaatselijke vaklui, de stedenbouwkundige dienst en plaatselijke reglementen
- houdt de andere spelers tijdens het proces bij de les en inspireert en stimuleert hen om alles met een goede zorg uit te voeren

Jürgen Loones, coördinator Educatie voor Duurzame Ontwikkeling, LNE

Betrokkenheid en engagement

De schoolraad, met twee leerlingen van elke klas, komt iedere week vrijdag samen om klasoverschrijdende zaken te behandelen. De raad wordt begeleid door een ouder of iemand

van het team. De kinderen van 5/6 proberen de raad te leiden en het verslag te maken. Tijdens de verbouwingen was de inrichting een wekelijks puntje op de agenda. Onderwerpen die ter

sprake komen op de leerlingenraad, komen ook aan bod op de wekelijkse teamvergadering. Zo werd het een project dat door iedereen werd gedragen.

Verantwoording

Het is niet altijd gemakkelijk, om na de 1001 ideeën die mensen hebben, te komen tot een gezamenlijk concept. Meestal kwamen we tot een consensus. De ouders die betrokken waren bij het hele proces, zijn onder tussen de school uitgegroeid. Wat je dan wel merkt, is dat je de “nieuwe” ouders moet uitleggen waarom er destijds bepaalde keuzes werden gemaakt. We proberen de laatste jaren die zaken duidelijk op papier te zetten, om de discussies uit het verleden niet telkens opnieuw te moeten voeren. Bepaalde beslissingen worden voortdurend opnieuw in vraag gesteld. We moeten telkens weer onze visie verantwoorden: waarom gebruik van natuurverven, waarom het hout van de ramen niet

behandelen. Maar ook de aankoop van biosapjes en koeken en het wegbranden i.p.v. bespuiten van onkruid... We hebben heel wat werkgroepen. De verantwoordelijken van die werkgroepen komen maandelijks samen om dingen op elkaar af te stemmen of te tonen waar elke werkgroep mee bezig is. Op die plek komen die discussies opnieuw naar boven. Een ouder heeft bijvoorbeeld een gratis aanbod van verf, maar het is geen natuur-

“Voor de kinderen die nu instromen is het gebouw zoals het er nu staat een evidentie. Het is dus belangrijk, op bepaalde momenten, alles opnieuw te duiden.”

verf. Waarom neem je dat niet aan? Het kost de school bijna niets? Waarom betaalt de school dan geld voor de natuurverf? Vooral voor de mensen die het hele proces niet hebben meegemaakt proberen we alles te bundelen in één document. Hetzelfde verhaal zien we bij de leerlingen. De kinderen die toen kleuter waren zijn nu bijna allemaal weg. Voor de kinderen die nu instromen is het gebouw zoals het er nu staat een evidentie. Dus is het ook voor hen belangrijk, op bepaalde momenten, alles opnieuw te duiden.

Milieuzorg Op School

Veel ouders en kinderen voelen zich aangetrokken door het mooie, kindvriendelijke domein. Maar wat uiteindelijk primeert is het pedagogisch project

dat wij hier willen realiseren. Een mooi domein biedt natuurlijk meer mogelijkheden. Al onze leerkrachten zijn heel actief met MOS bezig. Het groe-

ne gedachtegoed en de MOS-groep hebben we meegebracht van de vorige locatie. Zo'n domein leent zich daar uiteraard uitstekend toe. Nu de verbouwingen al een tijdje achter de rug zijn, is de MOS-groep toch nog constant op zoek naar nieuwe dingen, meestal niet naar de meest voor de hand liggende. Misschien heeft het verbouwingsproces die dynamiek wel aangezwengeld? Geregeld komen er scholen op bezoek die inspiratie zoeken voor de inrichting van hun eigen schoolgebouwen. We willen een modelschool zijn om anderen te inspireren. We willen EEN voorbeeld zijn, niet HET voorbeeld.

Kiezen vanuit je pedagogische visie

Het is zeer belangrijk om een architect te vinden die voeling heeft met het schoolproject en dat kan vertalen naar de inrichting van het gebouw. Het hele proces is een groeimoment geweest voor het pedagogisch team. Individuele visies moesten worden gebundeld, klassieke denkpatronen losgelaten. Het verliep met vele ups en enkele downs waar het pedagogisch team versterkt is uitgekomen. Tijdens de verbouwing was het zeer belangrijk om de vinger aan de pols te houden wat de opvolging van de werken betreft. Een voortdurende controle van onze pedagogische plannen was een noodzaak. Ook de prioriteitenlijst moesten we in 't oog houden, zodat het schaarse geld niet opging aan minder belangrijke dingen. Trouw blijven aan de keuzes die je vanuit je pedagogische visie maakt, loont zeker de moeite.

Kris Fostier

Colofon

Vlaamse overheid
Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Afdeling Milieu-integratie en -subsidierungen
Dienst Milieu-integratie Overheden en Maatschappij
Team Milieuzorg Op School

Werkten mee aan MOSterd nr. 23

Philippe Moreau (MOS, Vlaams-Brabant), Philippe Plessers (MOS, Limburg), Karel Coenen (MOS, Limburg), Sandra Vandeveld (MOS, Oost-Vlaanderen), Kathleen Van Damme (De Milieuboot), Sara De Winter (WWF), Jürgen Loones (Educatie voor Duurzame Ontwikkeling), Marieke de Vos (vzw Durme), Klaas Mulder (coördinator Freinetschool 'Klimop', Oostkamp), Filip Vlaeminck (architect).

Redactie

Mike Stoens, Paul Renders, Kris Fostier, Eric Craenhals

Eindredactie

Eric Craenhals

Cartoons

David Schelfthout

Opmaak

Diane De Smet, Tim Joye

Teksten uit MOSterd mogen enkel worden overgenomen met duidelijke bronvermelding. Een groot aantal MOSterd-cartoons kun je downloaden van www.milieuzorgopschool.be. Bronvermelding is verplicht.

MOSterd nr. 23 werd gedrukt op 100% kringlooppapier – PH-neutraal – chloorvrij – met gebruik van vegetale inkt en wasmiddelen.

Contact

Provinciale MOS-teams

ANTWERPEN

Provinciaal Instituut voor MilieuEducatie (PIME) vzw
Mechelsesteenweg 365, 2500 Lier
Tel. 015 31 95 11, fax 015 31 58 80

Begeleiders:

Elke Hermans, Sofie Van hove en
Katrien Hoeylaerts (basis)
tel. 015 30 61 26 en 015 30 61 27
mos@pime.provant.be
Veerle Moons (secundair), tel. 015 30 61 25
mos-groeneschool@pime.provant.be

LIMBURG

Provinciaal Natuurcentrum Het Groene Huis
Craenevenne 86 - 3600 Genk
mos@limburg.be, fax 011 26 54 55

Begeleiders:

Karel Coenen (basis), tel. 011 26 54 91
karel.coenen@limburg.be
Philippe Plessers (basis), tel. 011 26 54 66
philippe.plessers@limburg.be
Hilde Boiten (secundair), tel. 011 26 54 67
hilde.boiten@limburg.be

OOST-VLAANDEREN

Dienst Natuur- en Milieueducatie, De Kaaihoeve
Oude Scheldestraat 16 - 9630 Meilegem-Zwalm
mos@oost-vlaanderen.be, fax 055 49 67 98

Begeleiders:

Sandra Vandeveld (basis), tel. 0475 44 94 19
sandra.vandeveld@oost-vlaanderen.be
Wouter De Tandt (basis), tel. 0479 55 04 96
wouter.de.tandt@oost-vlaanderen.be
Mike Stoens (secundair), tel. 0473 92 30 55
mike.stoens@oost-vlaanderen.be

VLAAMS-BRABANT

Cel Natuur- en Milieueducatie
Provincieplein 1, 3010 Leuven
mos@vl-brabant.be, fax 016 26 72 61

Begeleiders:

Herwig Kevelaerts (basis), tel. 016 26 72 57
herwig.kevelaerts@vlaamsbrabant.be
Ann Thienpont (basis), tel. 016 26 72 37
ann.thienpont@vlaamsbrabant.be
Philippe Moreau (secundair), tel. 016 26 72 36
philippe.moreau@vlaamsbrabant.be

WEST-VLAANDEREN

Dienst Natuur- en Milieueducatie
Koning Leopold III-laan 41
8200 Brugge (Sint-Andries)
mos@west-vlaanderen.be, fax 050 40 34 03

Begeleiders:

Joke Oosterlijnck (basis), tel. 050 40 33 80
joke.oosterlijnck@west-vlaanderen.be
Donald Dupon (basis), tel. 050 40 32 66
donald.dupon@west-vlaanderen.be
Marjolein Hantson (secundair), tel. 050 40 32 83
marjolein.hantson@west-vlaanderen.be

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Vlaamse Gemeenschapscommissie
p.a. GREEN Belgium vzw
Edinburgstraat 26, 1050 Brussel

Begeleider:

Greet Van Nieuwenborgh (basis en secundair en hoger),
tel. 02 893 08 05, greet.vannieuwenborgh@vgc.be

COÖRDINATIE (VLAAMS GEWEST):

Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Afdeling Milieu-integratie en -subsidieringen
Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
fax 02 553 80 55, mos@lne.vlaanderen.be, www.milieuzorgopschool.be

Nele Dillen, tel. 02 553 80 72, nele.dillen@lne.vlaanderen.be
Kris Fostier, tel. 02 553 70 23, kristiaan.fostier@lne.vlaanderen.be
Ingrid Vander Linden, tel. 02 553 80 73, ingrid.vanderlinden@lne.vlaanderen.be
Christel Jansen, tel. 02 553 14 82, christel.jansen@lne.vlaanderen.be